

Vårdmusikers arbete i äldreomsorgen

En intervjustudie

Elin Svedman

Lärdomsprov

Kulturproducent

2024

Lärdomsprov

Elin Svedman

Vårdmusikers arbete i äldreomsorgen. En intervjustudie.

Yrkeshögskolan Arcada: Kulturproducent, 2024.

Sammandrag:

Detta lärdomsprov undersöker hur vårdmusikers arbete fungerar och vad man ska tänka på när man arbetar med äldre som målgrupp. Vårdmusiker jobbar inom vården och de använder sina musikaliska kunskaper som ett verktyg för att bidra till omvårdnaden av patienterna. Lärdomsprovets syfte är att kunna lyfta fram hur äldre kan ta del av musik som samtidigt stöder deras välbefinnande och funktionsförmåga. Syftet är också att uppmärksamma vårdmusiker som roll i äldreomsorgen. Forskningsfrågorna i lärdomsprovet är *Hur utformar och genomför en vårdmusiker sitt arbete i äldreomsorgen?* samt *Vad behöver man ha i åtanke när man jobbar med äldre som målgrupp?* Som datainsamlingsmetod används semi-strukturerade intervjuer där svenskspråkiga vårdmusiker i Finland har fungerat som forskningens informanter. Tematisk analys används för att analysera den insamlade datan. Resultatet redogörs sedan i resultatredovisningen. I resultatet presenteras vårdmusikens innebörd och dess inverkan, hur besöken på vårdenheterna går till, det administrativa arbetet och övning av material, vad man ska tänka på när man arbetar med äldre som målgrupp samt utmaningar och utveckling av området. I resultatet hade informanterna liknande uppfattning om deras arbetsprocess.

Nyckelord: Vårdmusiker, arbetsprocesser, musik, äldreomsorg, äldre

Degree Thesis

Elin Svedman

Care musicians work in eldercare. A interview study.

Arcada University of Applied Sciences: Cultural management, 2024.

Abstract:

This thesis examines the work of care musicians and what is needed to think about when it comes to working with elders as your target group. Care musicians work in healthcare and use their musical skills as a tool to contribute to the nursing care of the patient. The goal of the thesis is to highlight how elders can take part of music that at the same time supports the elderly's well-being and mobility. The goal of the thesis is also to draw attention to care musicians as a role in elderly care. The research questions are *How do care musicians design and perform their work in elderly care?* and *What do you need to keep in mind when working with elderly as a target group?* Semi-structured interviews have been used as data collection method and care musicians have been the informants of the research. Thematic analysis has been used to analyze the collected data and the result is presented in the expression of results. Care musicians meaning and impact, the visits on the care units, the administrative work and the practicing, what to keep in mind when working with elderly and lastly challenges and development of the field are presented in the results. In the results you can see that the working process is performed in similar way for all the informants.

Keywords: Care musician, work process, music, eldercare, elderly

Innehåll

1	Inledning	6
1.1	Syfte och frågeställning	7
2	Teoretisk referensram	8
2.1	Begrepp	8
2.1.1	Äldre.....	8
2.1.2	Vårdmusiker.....	9
2.2	Musikens påverkan och möjligheter.....	10
3	Metodbeskrivning	11
3.1	Semi-strukturerad intervju	11
3.2	Informanter	12
3.2.1	Urval.....	13
3.3	Analys	13
3.4	Etiska perspektiv.....	13
4	Resultatredovisning	15
4.1	Vårdmusikens innebörd och inverkan	15
4.2	Besöken till enheterna.....	16
4.3	Administration och övning.....	18
4.4	Att arbeta med äldre	19
4.5	Utmaningar och utveckling.....	20
5	Diskussion	22
5.1	Diskussion av metodval	23
	Källor	24
	Bilagor	26

1 Inledning

Detta lärdomsprov behandlar musiker i vården och hur de genomför deras arbete i äldreomsorgen. På svenska förekommer det flera olika termer för musiker i vården och de som bland annat har påträffats i litteratur är vårdmusiker, omsorgsmusiker och sjukhusmusiker. På finska kallas detta för ”hoivamusikko” och det finska ordet ”hoiva” kan översättas till vård, omvårdnad eller omsorg. Även ”sairaalamuusikko” förekommer som direkt översatt betyder sjukhusmusiker. I detta arbete har jag valt att använda termen vårdmusiker för att syfta på den yrkesroll jag forskar om i detta lärdomsprov.

Jag kom in på detta ämne genom att jag för många år sedan sommarjobbade på en allmänmedicinsk avdelning där de flesta klienter var äldre personer. Till avdelningen kom klienter för att behandla kortvariga sjukdomar eller rehabiliteringar. De kunde också vara på avdelningen i väntan på att få rum på ett serviceboende. Under den anställningen kom jag fram till att jag tyckte mycket om att jobba med äldre människor. När jag kom till det skedet att jag skulle börja skriva mitt lärdomsprov så ville jag skriva om äldre inom ramen för någon typ av kulturverksamhet. Detta utvecklades tillsammans med min handledare så att mitt ämne slutligen blev att handla om vårdmusiker och deras arbete.

I statistikcentralens befolkningsprognos från 2021 beräknas det att den äldre befolkningens antal kommer att stiga i en stadig takt. År 2024 är antalet personer över 65 år cirka 24 procent av Finlands befolkning och fram till år 2070 beräknas mängden ha ökat till nästan 33 procent. (Statistikcentralen, 2021) Det som statistik också visar på är att det föds färre barn än tidigare och att åldern på föderskorna stiger. I hela Norden sjunker nativiteten och av de nordiska länderna har Finland både den lägsta nativiteten samt flest föderskor över 35 år. (Heino m.fl., 2024) Även finländarnas förväntade livslängd har ökat med 10 år under de senaste 50 åren, 1972-2022. (Statistikcentralen 2021) Så det att vi föder färre barn samt att vi lever längre gör att befolkningsstrukturen ser ut som den gör. Det finns alltså en stor andel äldre människor medan antalet barn och unga minskar.

Målgrupper, deras behov och hur man når ut till dem är en av kulturproducentens uppgifter att fundera över. Detta kan förstås vara en stor utmaning. Vi vill producera innehåll som är ändamålsenligt och intressant för den valda målgruppen. När vi talar om äldre som en målgrupp så är utgångsläget att det gäller personer med en hög ålder. Detta gör att äldre blir en väldigt bred målgrupp. Det kan variera stort från individ till individ gällande till exempel den fysiska funktionsförmågan, ekonomisk situation eller var och i vilka sociala kretsar personen rör sig. När man arbetar med kultur för äldre är det därför viktigt, liksom med övriga åldersgrupper också, att definiera mer detaljerat vem målgruppen egentligen är. (Lindqvist, 2016) I kapitlet om definitionerna behandlas termen äldre mer djupgående.

Genom detta arbete vill jag belysa vårdmusiker och deras viktiga roll inom äldreomsorgen. Deras arbete bidrar inte bara till att äldre får ta del av en konstform utan stöder också upprätthållandet av de äldres funktionsförmåga. I min forskningsprocess är målet att jag ska ta reda på hur en vårdmusiker jobbar och hur personen anpassar sitt program för äldre enligt det behov som finns.

1.1 Syfte och frågeställning

Målet med lärdomsprovet är att redogöra för hur arbetet ser ut för vårdmusiker inom äldreomsorgen. Syftet är att jag vill lyfta fram hur äldre kan ta del av en konstform, vilket i detta fall är musik, som samtidigt stöder välbefinnandet och funktionsförmågan. Jag vill även uppmärksamma vårdmusiker som roll i äldreomsorgen. Forskningen fokuserar på arbetsprocesserna samt målgruppen. Dessa insikter som jag kommer fram till i resultatredovisningen kan ge kulturproducenter ett exempel på hur vård- och kultursektorn kan mötas.

Frågeställningar:

- Hur utformar och genomför en vårdmusiker sitt arbete i äldreomsorgen?
 - Vad behöver man ha i åtanke när man jobbar med äldre som målgrupp?

2 Teoretisk referensram

I det här kapitlet förklaras centrala begrepp och ämnen som är relaterade till forskningen.

2.1 Begrepp

2.1.1 Äldre

När människan blir äldre sker det förändringar i funktionsförmågan, både fysiskt, psykiskt och socialt. Detta kan innebära till exempel försämrad balans (fysisk funktionsförmåga), långsammare inlärning (psykisk funktionsförmåga) och att förlora viktiga gemenskaper som arbetskolligor i och med att man går pension (social funktionsförmåga). Att definiera vem som är äldre är dock ingen självklarhet. (Lindqvist, 2016)

I denna text används termen äldre, för de människor som är berättigad att få ålderspension, i enlighet med lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012). (Lag om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre, 2012) Den lägsta gränsen för ålderspension i Finland fastställs genom födelseår samt för personer födda efter år 1965 även enligt en livslängdskoefficient. (Lag om pension för arbetstagare, 2006)

Man bör vara försiktig vid kategorisering av grupper enligt ålder. Alla människor får olika typer av utmaningar i olika skeden av livet som är kopplat till åldrande. Det är samma tankesätt som att kategorisera ett utbud av tjänster enligt till exempel kön. I ålderkategoriseringen gällande äldre så kan detta innebära att skillnaden kan vara upp till 30 år ifall en individ är 65 år och en annan individ är 95 år. Man ska dock inte göra antagande om att någondera parten skulle ha bättre eller sämre funktionsförmåga eftersom det inte bara kan baseras enligt ålder. På grund av denna komplexitet behöver verksamheter och tjänster riktat till äldre vara omväxlande och anpassningsbara. (Jönson, Harnett, 2015)

2.1.2 Vårdmusiker

Utifrån de litteratursökningar jag gjort så uppfattar jag att det inte finns en allmängiltig definition för vårdmusiker. Detta kan bero på att yrkestiteln är relativt ny. Jag har utgått från Petteri Siika-ahos definition som förklaras i följande stycke. Som det togs upp i inledningen så finns det lite olika termer som används på svenska men i denna text använder jag vårdmusiker.

Musikvetare Petteri Siika-aho lyfter fram att musik kan användas på olika sätt inom vården. Det finns både så kallad samhällsmusik och sjukhusmusik. Dess skillnad är att samhällsmusik kan utföras på eller utanför vården medan sjukhusmusik endast utförs i en vårdmiljö. Han definierar vårdmusik som det musikaliska arbete som sker i vården och omsorgen där musikern strävar efter att skapa ett ökat välbefinnandet och bidra till omsorgen. Vårdmusikerns arbete är inte yrkesmässigt reglerat. (Siika-aho, 2013)

Vårdmusik är inte samma sak som musikterapi. Musikterapi fungerar som en behandlingsform där man, i enlighet med en plan och målsättning, använder musik på olika sätt för att hitta uttryck för känslor och behandla svåra ämnen. I Finland har musikterapi används metodiskt sedan ungefär 1960-talet. (Suomen musiikkiterapiayhdistys ry, 2024) En vårdmusiker särskiljer sig från en musikterapeut på det sätt att musikterapeuten jobbar i enlighet med en behandlingsplan medan vårdmusiker inte följer dessa strikta ramar. Vårdmusikern utgår från sina egna musikaliska kunskaper och lägger fokus på omvårdnad och omsorg. (Siika-aho, 2013)

I den nationella yrkesklassificeringen 2010, gjord av den internationella arbetsorganisationen *International Labour Organization*, kategoriseras vårdmusiker som *Övriga terapeuter* inom huvudkategorin *Hälso- och sjukvårdsexperter*. Dit hör även yrkesroller som musikterapeuter, bildkonstterapeuter, kiropraktiker och osteopater. Klassificeringen används i yrkes- och lönestatistik samt också hos arbetsförmedlingen och i olika typer av yrkesrelaterade undersökningar. (Statistikcentralen, 2010 & 2011) Varför klassificeringen av vårdmusiker är relevant lyfter Petteri Siika-aho upp som att det handlar om en medvetenhet och kännedom om yrket samt att det berättar om yrkets socialt accepterade status. (Siika-aho, 2013)

2.2 Musikens påverkan och möjligheter

Musik är en självskriven del av vår vardag. Människan har alltid använt sig av musik på olika sätt för att framkalla känslor hos varandra. (Wikström, 1997) Musik kan upplevas både i negativ och positiv aspekt. Inom musikterapi försöker man genom musiken skapa en trygg plats där klienten kan hitta sin egen uttrycksförmåga. Att kommunicera genom musiken kan omedvetet få fram uttryck som gör det lättare för terapeuten att uppfatta klientens mående. (Grönlund et. al.)

Hans Ragneskog (2004) berättar att han i ett forskningsprojekt fick observera två äldre kvinnors olika reaktioner till musik. Den ena fick lyssna på modern radiomusik medan den andra fick lyssna på musik från 20- och 30-talet. Kvinnan som lyssnade på den moderna radiomusiken blev orolig till sitt beteende och kunde inte sitta still medan kvinnan som lyssnat på den äldre musiken kom till ro och satt lugnt och lyssnade. Där ser man vikten av att i omsorgssyfte anpassa musiken till lyssnaren för att det ska få önskad effekt.

Forskning har kommit fram till att konstformer som till exempel musik, har en positiv påverkan på hälsan, både psykiskt och fysiskt. (Imborn och Åsbrink, 2011) I vården har man oftare börjat använda musik som ett verktyg. (Jansson & Almberg) Undersköterska Ewa Karlsson (2001) berättar att det är lättare att få kontakt med klienter som är återhållsamma eller oroliga genom att sjunga till dem eller lägga på musik. Hon berättar även att musiken har olika funktioner i vårdarbetet. Det kan användas i kommunikationen, uppmuntran till aktivitet och som metod för att lugna ner personer. (Karlsson, 2001) Aktivitetsaspekten kommer naturligt in eftersom musik har en stark koppling till dans och rörelse. (Jansson & Almberg)

3 Metodbeskrivning

I detta kapitel beskrivs den metod som används för att undersöka ämnet och samla in data. I val av metod är det viktigt för forskaren att förstå vilken metod som är mest användbar för forskningen. (Kvale, 1997) Forskningen är kvalitativ och använder sig av semi-strukturerade intervjuer med vårdmusiker som informanter. Analysmetoden är kvalitativ tematisk analys. I slutet av kapitlet beskrivs de etiska perspektiv som behöver tas i beaktande under forskningsprocessen.

3.1 Semi-strukturerad intervju

Jag har valt att göra semi-strukturerade intervjuer, vilket innebär att intervjun innehåller ett visst antal öppna frågor men där intervjuaren har spelrum att lägga in följdfrågor eller utveckla nya frågor som berör temat. Där måste dock intervjuaren se till att frågornas innehåll hålls väsentligt till forskningen. (Alvehus, 2019) I denna typ av intervjuform är utgångsläget att fenomenet, upplevelsen och termerna är bekanta för informanten. (Lantz, 2013) Målet med en kvalitativ intervju är att få en detaljerad skildring av en människas upplevelse och skapa en förståelse av dennes uppfattning. (Kvale, 1997)

Som intervjuare behöver man ha den sakkunskap som behövs för att kunna samla in användbar data. Intervjuaren behöver vara förberedd och förstå sin arbetsprocess för att kunna förklara den vidare åt informanten. Mötet med informanten bör vara trevligt för båda parterna och intervjuaren måste kunna känna in rummet. Om forskningsämnet kan ha en känslomässig innebörd för informanten ska detta tas i beaktande. Intervjuaren ska också se till att ha ett öppet sinne och kunna ta in olika aspekter för att inte riskera att intervjun styrs med hjälp av ledande frågor. (Kvale, 1997)

Annika Lantz påpekar att det finns olika slags frågor som kan ingå. Det består främst av två olika typer, faktafrågor och frågor som speglar informantens inställning eller åsikt om en viss sak. (Lantz, 2013) I min intervjuguide inleder jag med faktafrågor om informantens bakgrund. Jag vill också förstå informantens balans mellan deras musikaliska sida och den omvårdande delen av yrket.

När jag fått förståelse för informantens bakgrund och delvis bild av yrket går jag vidare till själva kärnfrågorna för forskningen om hur en vårdmusikers arbetet ser ut samt hur det är att jobba med äldre som målgrupp. I intervjun frågar jag avslutningsvis av informanten om det är någonting de ännu vill tillägga för att förtydliga sina svar eller ge annan information som kan anses väsentlig för forskningen.

Mina intervjuer hölls under april och maj månad och utfördes online på plattformen Zoom. Intervjuguiden till denna forskning finns med som bilaga 1.

3.2 Informanter

I detta arbete har jag valt vårdmusiker som informanter för själva datainsamlingen. I min forskningsfråga vill ta reda på hur vårdmusikers arbetsprocess ser ut och därför är det ändamålsenligt att vårdmusikerna själva redogöra för detta. Det finns dock en risk att det skulle kunna bli svårt att hitta informanter i datainsamlingsskedet eftersom denna grupp av människor inte finns i överflöd på svenska i Finland. Jag har valt att ha just svensk-språkiga vårdmusiker som informanter eftersom det underlättar forskningsprocessen att det informanterna talar är ett språk jag behärskar obegränsat till skillnad från till exempel finska där det i stället lätt kunde ske missförstånd.

Antalet informanter i en intervjustudie måste anpassas till forskningen så att det finns en balans mellan att kunna hitta mönster och dra allmänna slutsatser men samtidigt kunna göra en mer djupgående analys. Om forskningen gäller ett nationellt fenomen kan det vara skäl att ha ett ganska stort antal informanter medan om man forskar inom ett snävt tema eller väldigt lokalt finns det inte samma behov av så många informanter. En annan aspekt är också att se på forskarens resurser för att avgöra hur många intervjuer som kan utföras i fråga om bland annat tid och sakkunskap. (Klave, 1997) I min forskning har jag valt att ha tre informanter. Alla informanter jobbar som musiker i vården men på lite olika sätt och alla informanter jobbar i Finland på både svenska och finska. Eftersom jag har tre informanter ger det mig möjlighet att göra en djupare analys av varje enskild intervju. För att informanterna ska kunna berätta om deras upplevelser så öppet som möjligt så har

jag valt att hålla deras identiteter anonyma. Jag nämner inte deras namn, kön, ålder, arbetsplats eller annan identifierbar information som jag tillkännagetts.

3.2.1 Urval

Jag har valt att främst använda så kallat snöbollsurval som metod för urval av informanter. Det vill säga att via informanterna har man fått kontakt till eventuella nya informanter. Jag valde denna urvalsmetod eftersom det var det effektivaste sättet att hitta informanter eftersom fältet och vem som jobbar där inte är så bekant för mig. Val av denna metod, enligt Bryman, grundar sig oftast i tillgängligheten av informanter eller att representativiteten inte är lika vägande som den kvalitativa analysen av materialet. Denna metod kan därför ligga under kritik eftersom det finns en risk att urvalet inte blir representativt. (Bryman, 2002)

3.3 Analys

När intervjuerna har hållits så har jag systematisk transkriberat intervjumaterialet från ljudfilen till text. Därefter har jag påbörjat en tematisk analys på datan. Denna typ av analys fungerar som bas för alla kvalitativa analysmetoder. Analysen utförs genom att systematisk koda och gruppera meningar och stycken. Från de mindre grupperna sorteras de vidare till större helheter eller så kallad teman. Grupperingarna av meningar och stycken har sammansatts enligt hur de anknyter till varandra och skapar temahelheter. (Pope, C. et. al., 2020)

Teman har skapats när jag sett likheter och olikheter i de olika intervjuerna och deras kodning. I kodningen användes ord som förberedelser, material och betydelse. Koderna sammanställde jag systematisk till grupper, likt en tankekarta. Dessa grupper blev sedan temahelheter. Helheterna kommer fram som underrubriker i resultatredovisningen.

3.4 Etiska perspektiv

En viktig etisk aspekt i intervjustudier är hurdan interaktionen fungerar mellan den som intervjuar och den som blir intervjuad. Hur skapas en så neutral situation som möjligt. Det finns skäl att reflektera över ifall samtalet inkluderar till exempel stress, en förändring

i hur informanten ser på sig själv eller andra känslor som kan påverka forskningens resultat. Så som jag analyserat situationen före och efter så har intervjuerna inte skapat någon synnerlig stress eller framkallat andra starka känslor hos informanten.

Forskaren bör be om informantens samtycke i att delta i forskningen och på förhand informera om forskningens syfte och upplägg, vilket gjorts i denna forskning. Undantag kan dock göras ifall forskningens bakgrundinformation kan leda till medvetet styrda svar av informanterna så att forskningen inte blir tillförlitlig. En informant ska ha möjlighet att dra sig ut ur undersökningen i alla skeden av deltagandet och ska med egen fri vilja ha valt att delta. (Kvale, 1997) Detta har framkommit inför varje intervju.

Det är på forskarens ansvar att det bildas en trygg miljö under intervjun där informanten känner sig sedd och hörd samt att personen har möjlighet att avbryta eller inte svara på specifika intervjufrågor. (Eldén, 2020) Informanterna informerades om att de alltid kan avbryta eller inte känna ett krav att svara på frågor. Ifall personuppgifter eller annan identifierbar information ämnas vara med i forskningen bör detta godkännas av informanten med respekt till den personliga integriteten. (Kvale, 1997)

4 Resultatredovisning

I detta arbete har jag försökt besvara frågorna *Hur utformar och genomför en vårdmusiker sitt arbete i äldreomsorgen?* och *Vad behöver man ha i åtanke när man jobbar med äldre som målgrupp?*. I detta kapitel så redogör jag svaren på dessa frågor utifrån datainsamlingen och analysen av datan. I analysen har jag kodat och kategoriserat informanternas svar enligt olika teman. Informanterna beskrev under intervjuerna den process från förberedelser och att de anländer till en vårdenhets tills att de lämnar enheten, vad som händer efteråt samt de administrativa uppgifterna som ingår i arbetet. I intervjun kom det fram även andra teman som musikens betydelse, äldre som målgrupp och hur området kunde utvecklas. Informanterna hade i sin helhet likande tankar om arbetsprocesserna för en vårdmusiker. Informanterna var tre stycken och eftersom deras identitet hålls anonym i detta lärodsprov så hänvisar jag till dem som vårdmusiker 1, 2 och 3.

4.1 Vårdmusikens innebörd och inverkan

I intervjuerna berättade samtliga informanter hur viktigt verktyg och medel musiken verkligen är. Det kom fram att musiken till exempel kan skapa en god stämning och lugn hos patienterna, användas för att bearbeta känslor eller vara kontaktskapande. Detta är likt det som kom fram i kapitel 2.2. i detta lärodsprov. Musiken kan i människomötena åtminstone en liten stund fungera som motvikt till de smärtor och utmaningar patienterna kan känna i vardagen. Samtliga informanter berättade att de under ett besök för en dialog genom både musik och tal. Andelen sång eller tal under ett besök så är enligt patientens egen önskan och villkor.

Informant 2 berättade om hur fokuset för vårdmusikern inte bara ligger i att göra ett bra musikalisk uppträdande utan också lägga ett stort fokus på hur musiken som framförs inverkar på patienten. Vårdmusikern jobbar i syfte att stöda vård och omsorgen och därför är denna aspekt viktig, det är själva kärnan för vårdmusikern. Informanten nämnde också att man ibland utöver patienten även kan möta anhöriga som är på besök och att musiken kan fungera som stöd även i deras situation.

I mötet med människorna så ansåg informant 1 att man som vårdmusiker behöver hitta en balans mellan att hålla en personlig ton med patienterna och samtidigt agera i en professionell yrkesroll. Informant 2 tog upp att den medmänskliga och omvårdande delen av yrket behöver vara i växelverkan med den musikaliska delen. Informant 3 påpekade att som musiker i vården är det inte det musikaliska uppträdandet som är kärnan eftersom det inte är en show, utan ett möte med en annan människa.

4.2 Besöken till enheterna

Informanterna fick fritt beskriva hur deras arbete ser ut efter frågan: Vilka olika delar består hela arbetsprocessen av när du gör ett besök som vårdmusiker? Jag började sen utgående från deras svar själv bryta ner arbetsprocesserna i mindre delar och skapa mig en helhetsbild av vad som händer i de olika skedena och vilka arbetsuppgifter som finns.

I alla intervjuer kom det fram att vårdmusiker kan göra både gruppbesök och individuella besök. De av informanterna som oftast träffar svagare och skörare patienter gör mer individuella besök och de som träffar fler som har ett bättre hälsotillstånd, har möjlighet att göra mer besök i grupp. Informanterna berättar också att när man anländer till en enhet så bestäms vem eller vilka som man besöker i samråd med personalen och hur lång tid ett besök får ta. Informant 1 lyfte fram att kontakten till personal och ledning är mycket viktig i och med att det är dem som lägger ramarna. En bra dialog med personalen påpekade informant 3, gör att de blir införstådda på vad vårdmusikern gör och skapar ett bättre samarbete.

Förberedelser inför ett besök kan variera beroende på om besöken är till personer som vårdmusikern träffar kontinuerligt eller om det är helt nya patienter. Informant 2 tar upp två saker från förberedelseskedet. Först uppvärmning av rösten så att sången klingar bra samt det andra som gäller övning av material. Informant 2 berättar att hen övar på de låtarna som kommit upp under önskemål från patienterna under tidigare besök. Informant 3 däremot övar utifrån en planerad lista med låtar som hen sen kan välja på under besöket och vad som passar situationen. Informant fortsätter berätta att före besöket så försöker hen att hitta en tonart som passar tillfället. Informanten tillägger hur viktigt att vara väl

förberedd före ett besök, då det då blir lättare att improvisera och man känner sig trygg i ens roll.

Väl under ett besök, så berättar informant 2 att hen börjar med att presentera sig själv och berättar vad de ska göra tillsammans. Som det redan kommit fram tidigare så försöker musikern skapa en dialog med dem den träffar och i samtalen med patienterna kan vårdmusikern till exempel prata om låtarnas innebörd, ifall de relaterar till egna erfarenheter eller om musiken väcker några tankar och känslor. Alla informanter berättade att patienterna får komma med önskemål på sånger de vill höra. Det är dock en utmaning för vårdmusikern att kunna besvara önskemålen som kommer och att det kanske inte under ett besök kan uppfylla önskingarna även om man bygt upp en bred repertoar.

Informant 1 och 2 tog upp situationen när man träffar någon med begränsad talförmåga. I sådana fall behöver man hitta andra sätt att kommunicera eller skapa kontakt med patienten. Informant 1 tog upp att om man använder sig av sånghäftet så kan mötet när man ger och tar sånghäftet, säger tack och varsågod samt möter personen med blicken, vara en situation där man försöker vara närvarande och skapa kontakt med personen. Informanten tillade att detta kan se ut som en så liten sak men att det kan betyda väldigt mycket för en patient med kommunikationssvårigheter. Informanten nämnde också att man kan försöka läsa rörelser och ansiktsuttryck för att förstå responsen på en låt. Informant 2 diskuterade samma ämne om kommunikationssvårigheter och berättade att man till exempel kan låta patienten lyssna lite på en låt för att sen välja ifall hen vill höra den eller inte.

Till besöken har samtliga informanter med sig ett instrument utöver den egna sångrösten. Ingen av de tre informanterna hade samma instrument men alla instrument var sådana som är lätta att bära med sig. Instrumenten tillhör grupperna stråkinstrument, stränginstrument och handslagverk. Jag väljer att inte nämna de specifika instrumenten på grund av att informanterna ska hållas anonyma. Alla informanter har även någon typ av sångbok, sånghäfte och sångtext eller noter med som stöd för patienten och sig själv. Alla skriver också någon form av anteckningar och det framkom hos informant 2 och 3 att de har med sig anteckningsmaterial till vårdenheten. Informanterna antecknar saker

som hur besöket eller besöken har gått, vad man gjorde, vilka sånger som sjöngs och hur det togs emot av patienten. Önskade sånger som vårdmusikern inte har kunnat framföra skrivs också ner, så dessa kan inövas inför nästa träff.

Angående längden och frekvensen på besöken så har det i intervjuerna inte kommit fram så mycket information men jag vill ändå kort nämna tidsaspekten. Informant 1 berättade att ett gruppbesök kan vara cirka 30-45 minuter och informant 2 berättade att individuella besök kan vara 5-45 minutet. Gällande frekvensen så gör informant 1, ett besök en gång i månaden och informant 2 en gång i veckan. Besöksfrekvensen påverkar hur besöken tas emot av patienterna. Informant 1 berättade hur hen efter fler år av möten med samma patienter sett en utveckling hur mottagandet och diskussionerna blivit bättre och patienterna nu vågar prata och fråga mer.

Gällande inställning och tankesätt så kom det fram av informant 1 och 3 att det bra att som vårdmusiker vara väldigt anpassningsbar och öppen för improvisation. Det hjälper att vara säker på sitt material så att man kan justera eller improvisera ifall den ursprungliga planen inte passar situationen eller patientmötena. Informant 1 tillade att när planerna ändras är det också viktigt att man som musiker kan hålla sig lugn. Människor kan känna av varandras känslor och ifall man kommer till enheten stressad eller inte verkar ha koll på situationen så kan stressen smitta av sig på patienterna man möter. Samma informant berättar att en stor del av arbetet handlar också om närvaro och att man i stunden måste kunna glömma bort eventuella distraktionsmoment.

4.3 Administration och övning

En stor del av det administrativa handlar om det ekonomiska, vilket samtliga informanter poängterar. Informant 1 och 2 berättat att vårdmusiker kan få sin lön från antingen eget sökta bidrag för sin verksamhet eller som lön från enheterna där de jobbar. Då har enheterna själv sökt bidrag för att kunna köpa in tjänster av vårdmusiker. Informant 3 berättar att de både finns riktade bidrag att söka till just denna specifika verksamhet men även såna bidrag som är mer generella. Informant 1 och 3 berättade att det med bidragen förstås också tillkommer andra arbetsuppgifter som bland annat planering av besök, att

kunna sälja in det man erbjuder och redovisning av använda medel. Informant 2 påpekade hur tungt det kan kännas när man får avslag från bidragsgivare men att man ändå i fortsättningen måste kunna tro på sin verksamhet och dess betydelse.

Informant 1 tar fasta på den andra stora delen av det administrativa arbetet, nämligen planeringen. Detta hänger starkt ihop med de uppgifter som behövs för att göra en bidragsansökning. Informanten nämner bland annat följande frågetecken som kan vara bra att fundera över; vad det är man vill göra och hur detta uppnås, vem som är målgruppen, sker besöken i grupp eller individuellt och på vilket språk utförs verksamheten? Informant 2 nämner även andra arbetsuppgifter utanför de konkreta besöken vilket är att hitta noter till nya sånger, övning av nytt material och uppvärmning av rösten.

4.4 Att arbeta med äldre

Den andra forskningsfrågan i detta arbete handlar om arbetet med äldre som målgrupp. Jag frågade informanterna vad det anser att man kan tänka på när man jobbar med äldre. Informant 2 och 3 påpekade att det är bra att ha koll på vilken musik som var populärt när de äldre var unga. Detta kan vara ett brett spektrum eftersom en äldre person kan skilja sig flera årtionden i ålder från varandra. Det är till exempel 30 års skillnad mellan en person som är 65 år och en person som är 95 år. Dessa personer kan ha växt upp med helt olika saker. Informant 3 berättade om hur man inte åker till ett åldringshem med tanken av att få spela den allra nyaste musiken utan att man behöver anpassa sig till målgruppen och deras igenkänningsfaktorer.

En annan viktig aspekt som samtliga informanter lyft fram, är att ordna program som kan anpassas. Man behöver ha respekten för den äldre människan och deras situation. Informant 3 påpekade att man bör ta i beaktande deras rörelseförmåga, hörsel, styrkan i rösten och att de kanske lider av smärta. Precis som E-L Lindqvist säger så sker det förändringar i de äldres funktionsförmåga på många plan, både fysiskt, psykiskt och socialt. (Lindqvist, 2016) Dessa förändringar behöver tas i beaktande. Informant 1 tog också upp kommunikationsaspekten och att ifall man har patienter med en begränsning

att uttrycka sig i tal så bör man se till att den patienten också känner sig sedd genom att till exempel ha närvarande kontakt när man ger eller tar emot ett sånghäfte.

Informant 3 lyfte i detta sammanhang också fram respekten till den äldres privata rum ifall de bor på enheten. Man måste komma ihåg att deras rum eller lägenhet är deras nuvarande hem och privata zon. Det vill säga att man med försiktighet ska äntra rummet och att det inte går att bara kliva in för att de befinner sig i en vårdmiljö. Speciellt också med tanke på att man inte hör till vårdpersonalen på enheten utan som informant 2 berättade att man som vårdmusiker är mer eller mindre en gäst på enheten.

4.5 Utmaningar och utveckling

Under intervjuerna kom det upp många utmaningar med arbetet som vårdmusiker men även många utvecklingsförslag och önskemål på hur arbetet skulle fungera. Detta anser jag påvisar att vårdmusiker är en yrkesroll som är i utveckling framåt.

Informant 2 tog upp en utmaning gällande patienternas olika hälsotillstånd och funktionsförmåga som gör att man som vårdmusiker behöver vara anpassningsbar och kunna möta människor i olika situationer. Det kommer ändå fram att människomötena detta förbiset är väldigt givande fast de kan vara svåra och utmanande ibland. Den andra utmaningen som har med anpassning att göra är vårdmusikerns musik- och sångkännedom som behöver vara väldigt bred och som växer hela tiden. Alla informanter har berättat att de tar emot önskemål på sånger men att de inte förstås kan garanteras att den låten kan spelas där på plats beroende på vilka typer av sånger som önskas och vad vårdmusikerns styrkor och svagheter är gällande musikkännedom.

Gällande det ekonomiska kom det upp under informant 3:s intervju om balansen mellan att ta för mycket och för lite betalt för sitt arbete. En del av de arbetet som läggs ner före och efter besöken skall även den räknas in i lönen men detta kan dock vara svårt för kunder att förstå. Det finns arbetsuppgifter som till exempel de administrativa arbetet som inte syns direkt för kunden. Det sades även att man inte heller kan kräva för mycket betalt eftersom det kan resultera i att man inte får något jobb alls.

En av önskemålen var att det skulle finnas en bättre struktur och ett planerat system för kulturarbetet i vården vilket informant 1 påpekade. Ett annat önskemål om utveckling var från informant 2 som ansåg att besöken och deras påverkan på patienten skulle antecknas i patientjournalen. Informanten ansåg det som viktigt eftersom man då kan se i journalen om träffarna hjälpt patienten med att till exempel acceptera sin sjukdom.

Informant 2 nämnde arbetshandledning och hur det skulle vara ett gott verktyg eftersom vårdmusiker oftast jobbar ensamma samtidigt som de är i kontakt med mycket sjuka och sköra människor som kanske inte har så länge kvar av livet. Med arbetshandledning kunde man få bättre stöd i hur man kan hantera olika situationer i arbetet och de känslor som uppkommer i mötena med patienterna. Gällande stödfunktioner så kom det även fram av informant 3 att det skulle vara bra att det skulle finnas ett forum eller en intresseförening där vårdmusiker kan träffa andra som arbetar med samma sak och skapa sig någonting likt kollegor, eftersom vårdmusiker oftast jobbar själva och inte i ett team.

5 Diskussion

I detta lärdomsprov använde jag mig av semi-strukturerade intervjuer av tre vårdmusiker samt med stöd från litteratur för att besvara mina forskningsfrågor *Hur utformar och genomför en vårdmusiker sitt arbete i äldreomsorgen?* samt *Vad behöver man ha i åtanke när man jobbar med äldre som målgrupp?* Målet med lärdomsprovet var att redogöra för hur arbetet ser ut för vårdmusiker inom äldreomsorgen. Syftet var att jag ville lyfta fram hur äldre kan ta del av en konstform, vilket i detta fall är musik, som samtidigt stöder välbefinnandet och funktionsförmågan. Till syftet hör även att uppmärksamma vårdmusiker som roll i äldreomsorgen. Forskningen hade fokus på arbetsprocesserna samt målgruppen. De insikter som jag kommit fram till i resultatredovisningen kan ge kulturproducenter ett exempel på hur vård- och kultursektorn kan mötas i branschen och hur en yrkesroll i den kontexten kan se ut.

Innan jag började med intervjuerna hade jag ganska många frågetecken på hur arbetet med vårdmusik egentligen går till. Det fanns utmaningar att hitta litteratur om ämnet och fast jag läste på så fanns det ändå många oklarheter. Under skrivprocessen till resultatredovisningen insåg jag att jag fått mycket ny kunskap, perspektiv och insikter genom att ha forskat kring vårdmusiker och deras arbete. Jag insåg vilket omväxlande arbete det är samtidigt som det är mycket viktigt för samhället. Det har varit mycket givande att få lära sig mer om hur vården fungerar tillsammans med musiken och hur det området borde utvecklas.

Under intervjuerna fick jag bra förklaringar till de som händer före, under och efter ett besök samt det administrativa arbetet som också behövs vid sidan om. I grunden anser jag att informanterna berättat liknande saker om arbetsprocessen men att de tagit upp dem i intervjuerna på olika sätt med tanke på att intervjufrågan om arbetsprocessen var så bred.

Under processens gång hann jag bli lite orolig för om jag skulle hitta tillräckligt med informanter eftersom det inte var så lätt som jag trodde. Som det kom fram i resultatredovisningen så finns det till exempel inte någon form av intresseförening eller liknande forum för vårdmusiker. Skulle ett sådant funnits så skulle det ha kunnat vara ett sätt att få kontakt med informanter.

Det blev ganska tydligt att detta är ett område som ännu kunde utvecklas mycket. Precis som det tog upp så skulle denna yrkesgrupp gynnas av att ha ett forum där de kan hitta varandra och bygga upp någon form av intressebevakning så att yrkesrollen skulle kunna träda fram mer och utvecklas. Vårdmusikerna gör ett mycket viktigt jobb med att använda musiken för att möta personer med en svår vardag. Under intervjuskedet blev jag väldigt inspirerad till att någon gång kanske jobba i en kontext där kulturen och vården möter varandra på något sätt.

5.1 Diskussion av metodval

Semi-strukturerade intervjuer fungerade bra som metod för denna undersökning. Att samla in information i intervjuform gjorde att jag naturligt kunde ställa följdfrågor som jag ville ha svar på ifall någonting kändes oklart eller om jag ville veta mer om en viss aspekt, speciellt efter frågan ”Vilka olika delar består hela arbetsprocessen av när du gör ett besök som vårdmusiker?” där informanterna kunde öppna upp ganska brett om hur deras arbete går till. Jag skulle ha kunnat bryta ner frågan i mindre delar men jag kan inte svara på ifall det skulle ha gjort att jag skulle ha missat någon aspekt av arbetet som jag inte var medveten om.

De olika intervjuerna skilde sig förstås åt en del i fråga om min kunskap om hur man intervjuar. Även om jag hade läst på om hur en forskningsintervju genomförs så är det skillnad på när det ska göras i praktiken. Efter första intervjun fick jag mer förståelse för vilka frågor som jag borde ställa för att på bästa sätt få svar på forskningsfrågan och bara generellt hur jag ska agera i intervjusituationen.

Om jag skulle göra denna forskning igen så skulle jag också ta in observation som datainsamlingsmetod. Då skulle jag kunnat både observera hur ett besök i praktiken går till och sen fått stöda den informationen genom intervjuerna. Detta skulle kunnat ge mig bättre och fler insikter om arbetet.

Källor

- Alvehus, J. (2019) *Skriva uppsats med kvalitativ metod – En handbok. 2:a upplagan*. Liber AB.
- Bryman, A. (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB.
- Eldén, S. (2020). *Forskningsetik – Vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Studentlitteratur.
- Grönlund, E., Alm, A., & Hammarlund, I. (1999). *Konstnärliga terapier: Bild, dans och musik i den läkande processen*. Natur och kultur.
- Heino, A., Gissler, M., & THL. (2024). *Nordisk perinatalstatistik 2022*. Institutet för hälsa och välfärd
<https://www.julkari.fi/handle/10024/148715>
- Imborn, M. och Åsbrink, B. (2011) *Vård och omsorgsarbete I*. Bonnier Utbildning AB
- Jansson, W. och Almberg B. (2002) *Geriatrik*. Liber AB.
- Karlsson, E. (2001) *Musik som berör – ett redskap i vård och omsorg*. Sapientia AB.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Lag om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre. (2012/980). Social- och hälsovårdsministeriet.
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2012/20120980>
- Lantz, A. (2013) *Intervjumethodik*. Tredje upplagan. Studentlitteratur AB.

Lilja Viherlampi L-M. (2013) *CARE MUSIC, Sairaala- ja hoivamusiikkityö ammattina*
Petteri Siika-aho

<https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163660.pdf> Hämtad 4.4.2024

Lindqvist, E. (2016). *Äldres hälsa och livskvalitet*. Gleerups utbildning.

Pope, C., Pope, C., & Mays, N. (2020). *Qualitative research in health care* (Fourth edition.). Wiley Blackwell.

Ragneskog, H., (2004). Goda och dåliga ljudmiljöer. Wijk (Red.) *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. Studentlitteratur.

Statistikcentralen. (2010). *Yrkesklassificeringen 2010*

<https://tilastokeskus.fi/sv/luokitukset/ammatti/?code=32592&name=%D6vriga%20terapeuter>

Statistikcentralen. (2011). *Ammattiluokitus 2010*. (Käsikirjoja 14)

https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/103626/yksk14_201000_2011_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Statistikcentralen (2021) *Befolkningsprognos: Befolkning 31.12. Efter År, Kön, Ålder och Uppgifter*. PxWeb.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/StatFin/StatFin__vaenn/statfin_vaenn_pxt_128t.px/table/tableViewLayout1/

Suomen musiikkiterapiayhdistys ry. (2024). *Vad är musikterapi?*

<https://www.musiikkiterapia.fi/sv/musikterapi/vad-ar-musikterapi/>

Wikström, B-M. (1997) *Estetik och omvårdnad*. Studentlitteratur.

Bilagor

Bilaga 1 - Intervjuguide

Bakgrund

1. Vem är du, vad är din utbildning och vad är din bakgrund i yrkeslivet?

Innebörd

2. Vad innebär det för dig att vara vårdmusiker?
3. Hur ser balansen ut för din del, mellan musiken och vårdarbetet?

Arbetsprocesser och äldre

4. Vilka olika delar består hela arbetsprocessen av när du gör ett besök som vårdmusiker?
5. Hur ser förberedelserna ut före ett besök?
6. Vad händer under besöket?
7. Hur ser arbetet ut efter besöket?
8. Hur lång tid tar de olika delmomenten i arbetet?
9. Vad behöver man ha i åtanke när man jobbar med äldre som målgrupp?
10. Hur jobbar man med äldre i grupp ifall skillnaderna i funktionsförmågan är väldigt stor?

Övrigt

11. Finns det någonting du vill utveckla, förtydliga eller annat som du vill lyfta fram?